

Oikeusministeriö
AI FI 19/2025
19.3.2025

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Tiivistelmä

Oikeusministeriö on antanut luonnoksen hallituksen esitykseksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta eli ns. sinivilkkusabotaasin kriminalisoinnista. Luku koskee rikoksia viranomaisia vastaan. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a § poliisi- ja hälytystoiminnan vaikeuttamisesta ja 3 b § poliisi- ja hälytystoiminnan haittaamisesta.

Amnesty katsoo, että vaikka ensihoitajien työn ja muun hälytystoiminnan turvaaminen on kannatettava päämäärä, käsillä oleva lakiesitys vaikuttaa symboliselta ja siihen liittyy ongelmia. Erityisesti esityksen poliisi- ja hälytystoiminnan haittaamista koskevan 3 b §:n 2 momentti on ongelmallinen perustuslain 13 § suojaaman kokoontumisvapauden ja 12 § suojaaman sananvapauden kannalta. Kyseisen kohdan tunnusmerkistö on jätetty liian avoimeksi, mikä voi johtaa perusteettomaan kokoontumis- ja sananvapauden rajoittamiseen.

Suomi on ratifioinut ILO:n yleissopimuksen 190 väkivallan ja häirinnän poistamisesta työelämässä. Sopimus astuu voimaan 7.6.2025. Amnesty katsoo, että ILO:n yleissopimuksen piirissä toteutettavat kokonaisvaltaiset toimet olisivat kannatettava vaihtoehto uusille, teholtaan epävarmoille kriminalisoinneille.

Yleistä

Ensihoitajien työn ja muun hälytystoiminnan turvaaminen on kannatettava päämäärä. Uusien kriminalisointien rikollisuutta ehkäisevä vaikutus jäisi esityksen mukaan kuitenkin vähäiseksi ja nykyinen lainsäädäntö kattaa jo esityksen piirissä olevat rikokset. Esitetty sääntely vaikuttaa symboliselta.

Esitetyn sääntelyn suhdetta perustuslain 13 §:n suojaamaan kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen ei tarkastella esityksessä lainkaan ja suhdetta sananvapauteen (12 §) vain siitä näkökulmasta, että väkivallalla uhkaaminen ei nauti sananvapauden suojaa. Suhdetta näihin perustuslain kohtiin olisi tarkasteltava huolellisemmin erityisesti esitetyn 3 b § 2 momentin ("oikeudettomasti muulla tavalla vakavasti haittaa poliisi- tai hälytystoimintaa") osalta, koska sillä voi olla sanan- ja kokoontumisvapautta rajoittava vaikutus.

Esitetty 3 b § 2 momentti ei myöskään täytä edellytystä lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta.

Suomi on ratifioinut kansainvälisen työjärjestö ILO:n yleissopimuksen 190, (Yleissopimus väkivallan ja häirinnän poistamisesta työelämässä). Sopimus astuu voimaan Suomessa 7.6.2025. Tämä sopimus velvoittaa sopimusvaltioita toteuttamaan tarvittavat toimet, jotta työntekijät ja muut työelämässä toimivat henkilöt, esimerkiksi ensihoitajat, eivät joudu kokemaan työtehtävissään väkivaltaa tai häirintää. Vasta alle puolitoista vuotta sitten annetussa sopimusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 89/2023 todetaan, että sopimuksen 4. artiklan, joka koskee työelämässä olevien suojelua ulkopuolisten väkivallalta ("väkivalta ja häirintä, joihin liittyy kolmansia osapuolia"), toimeenpano ei edellytä lakimuutoksia, vaan tarvittavat säännökset ovat jo olemassa rikoslaisissa.

Amnesty katsoo, että ILO:n yleissopimuksen piirissä toteutettavat kokonaisvaltaiset toimet olisivat kannatettava vaihtoehto uusille, teholtaan epävarmoille kriminalisoinneille. Sopimuksen soveltamisala on myös varsin laaja ja sen piiriin kuuluvat myös esimerkiksi "muut työtä tekevät henkilöt riippumatta heidän sopimusoikeudellisesta asemastaan". Sopimuksen voimaansaattamiseen mahdollisesti liittyvät lainsäädäntötoimet eivät saa estää muita oikeuksia, kuten kokoontumisvapautta ja sananvapautta, toteutumasta.

Tunnusmerkistöjen selkeys

3 a § Poliisi- ja hälytystoiminnan vaikeuttaminen

Ehdotetussa poliisi- ja hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevassa säännöksessä edellytetään sitä, että väkivalta tai sillä uhkaaminen estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa.

Esityksen perusteluissa todetaan, että "Olennaisen vaikeuttamisen ei sen sijaan tarvitse kohdistua tietyn käynnissä olevan poliisi- tai hälytystehtävän hoitamiseen, sillä ehdotetulla säännöksellä suojataan myös poliisi- ja hälytystoimintaa yleisesti." Jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan "negatiivisilla vaikutuksilla" poliisi- ja hälytystoiminnan kannalta ja millä tavalla poliisi- ja hälytystoiminnan "suojaaminen yleisesti" rajataan. Tunnusmerkistön tulisi näiltä osin olla tarkempi.

3 b §. Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaaminen

Poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamista koskeva rangaistussäännös, erityisesti sen 2 momentti, on hyvin epämääräisesti muotoiltu. Esityksessä ei ole lainkaan huomioitu säännösten mahdollisia vaikutuksia perustuslain 13 § suojaaman mielenosoitusosoikeuden toteutumiseen. Tästä näkökulmasta ehdotettu 3 b § on monin tavoin ongelmallinen.

Ehdotetun säännöksen 1 momentin tunnusmerkistö on jätetty avoimeksi. Esityksessä todetaan, että "säännöksessä tarkoitettu vähäinen väkivalta voi ilmetä monin tavoin ja kattaa hyvin erilaisia tekoja. Kyse voi olla esimerkiksi tönäisemisestä tai huitomisesta." Jos otetaan huomioon, että säännöksellä on tarkoitus suojata poliisi- ja hälytystoimintaa "yleisesti" eikä rangaistavan teon tarvitse kohdistua tiettyyn tehtävään, rangaistavien tekojen kirjo on jo hyvin laaja ja tulkinnanvarainen.

Ehdotetun säännöksen 2 momentin mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisesta tuomittaisiin myös se, joka "oikeudettomasti muulla tavalla vakavasti haittaa poliisi- tai hälytystoimintaa". Perusteluissa todetaan, että tunnusmerkistössä edellytetyssä vakavassa haittaamisessa on yleensä kyse aktiivisesta haittaamisesta, mutta "passiivista haittaamista" ei suljeta pois. Esimerkkinä aktiivisesta haittaamisesta annetaan tilanne, jossa henkilö menee hälytysajoneuvon eteen istumaan. Lisäksi todetaan, että "muukin häiritsevä menettely, jolla vakavasti haitataan toimintaa, voi täyttää tunnusmerkistön edellytykset". Rauhanomaisten mielenosoitusten kontekstissa tämä epämääräinen tunnusmerkistö voi johtaa kokoontumisvapauden perusteettomaan rajoittamiseen.

Amnesty on kolmen vuoden ajan tarkkaillut mielenosoituksia Suomessa. Tyypillisimpiä tilanteita, joissa oikeutta rauhanomaiseen mielenosoittamiseen rajoitetaan tarpeettomasti tai suhteettomasti, ovat katualueella järjestettävät mielenosoitukset, jotka eivät aiheuta vakavaa tai pitkäaikaista häiriötä, vaikka saattavatkin väliaikaisesti jossain määrin haitata liikenteen sujuvuutta. Näissä tilanteissa hälytysajoneuvojen kulun turvaaminen on usein poliisin perusteluna rauhanomaisen mielenosoituksen rajoittamiselle tai päättämiseksi, vaikka hälytysajoneuvojen reitit voitaisiin turvata muillakin keinoilla. Nähdäksemme 3 b §:n, erityisesti sen 2 momentin muotoilut ovat niin ympäröityjä, että niiden perusteella poliisi voisi huomattavasti rajoittaa kokoontumisvapautta ilman, että sille on asianmukaisia perusteluja.

Amnesty katsoo, että lakiesitys voi heikentää mielenosoitusoikeutta – joka perustuu sekä sananvapauteen että kokoontumisvapauteen – luomalla uuden, epämääräisesti rajatun rikosnimikkeen. Mielenosoitustarkkailun ja mielenosoitusoikeuden toteutumisen seurannan yhteydessä Amnesty on todennut tilanteita, joissa poliisi on käyttänyt liioiteltuja tai perusteettomia rikosnimikkeitä rauhanomaisten mielenosoittajien toiminnan rajoittamiseen ja rankaisemiseen aloittamalla rikosoikeudellisen prosessin. Vaikka kyseessä olevat rikosprosessit ovat lopulta päättyneet käräjäoikeudessa joko vapauttavaan tuomioon tai siihen, että vähäisestä rikoksesta ei ole tuomittu rangaistukseen, mielenosoittajat ovat joutuneet käymään läpi pitkän oikeusprosessin ja tulleet leimatuiksi rikoksesta epäillyksi. Perusteettomilla oikeusprosesseilla voi olla haitallinen vaikutus sanan- ja kokoontumisvapauden toteutumiseen ja siten yhteiskunnallista osallistumista lannistava vaikutus (chilling effect). Amnesty pitää mahdollisena, että epämääräisesti määritellyjä rangaistussäännöksiä käytetään perusteetta sanan- ja kokoontumisvapauden rajoittamiseen.